

Wartości niematerialne i prawne – ujmowanie i prezentacja

Redaktorzy naukowi
Teresa Cebrowska
Waldemar Dotkuś

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2011

Senacka Komisja Wydawnicza

Zdzisław Pisz (przewodniczący)

*Andrzej Bąk, Krzysztof Jajuga, Andrzej Matysiak, Waldemar Podgórski,
Mieczysław Przybyła, Aniela Styś, Stanisław Urban*

Recenzenci

Waldemar Gos, Józef Pfaff

Redaktor Wydawnictwa

Agnieszka Flasińska

Redaktor techniczny

Barbara Łopusiewicz

Korektor

Dorota Pitulec

Łamanie

Adam Dębski

Projekt okładki

Beata Dębska

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-114-0

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Melania Bąk , Wartości niematerialne w polityce rachunkowości przedsiębiorstwa.....	11
Olga Budzińska , Kwalifikacja i wycena prac badawczo-rozwojowych według polskich i międzynarodowych standardów rachunkowości	22
Halina Buk , Kreowanie wartości marki w procesie łączenia się spółek handlowych.....	32
Jolanta Chluska , Wartości niematerialne i prawne w rachunkowości w Rosji i w Polsce	42
Małgorzata Ciecziura, Hanna Czaja-Cieszyńska , Rozliczanie wartości firmy w świetle polskich i międzynarodowych regulacji rachunkowości – analiza przyjętych rozwiązań.....	51
Przemysław Czajor , Prawa do emisji gazów cieplarnianych w świetle krajowych oraz międzynarodowych regulacji rachunkowości	62
Beata Dratwińska-Kania , Koszty prac rozwojowych – ujęcie księgowie i sprawozdawcze	72
Waldemar Gos, Stanisław Hońko , <i>Know-how</i> jako składnik aktywów.....	82
Maciej Frenzel , Aktywowanie wewnętrznie wytworzonych zasobów niematerialnych w wartości innych aktywów – zagadnienia dyskusyjne .	97
Łukasz Furman , Znak towarowy w świetle prawa bilansowego i podatkowego	110
Małgorzata Kamieniecka , Prawa majątkowe ze świadectw pochodzenia energii ze źródeł odnawialnych – inwestycje, wartości niematerialne i prawne czy towary?.....	119
Joanna Koczar , Rosyjskie prawo bilansowe a identyfikacja, pomiar i wycena wartości niematerialnych.....	133
Dorota Anna Mikulska , Prawo użytkowania wieczystego gruntu w księgach rachunkowych – wymogi polskiego prawa bilansowego.....	148
Alicja Mazur , Ustalanie wartości godziwej aktywów niematerialnych nabytych w drodze połączenia jednostek gospodarczych.....	157
Anna Mazurczak, Paweł Zieniuk , Wycena i prezentacja znaku towarowego w sprawozdaniu finansowym.....	166
Aleksandra Łakomiak , Wycena technologicznych aktywów niematerialnych.....	176
Adrian Ryba , Wycena i ewidencja wartości niematerialnych zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej	189
Kazimierz Sawicki , Istota i zakres wartości niematerialnych i prawnych według ustaw o rachunkowości i podatku dochodowym oraz międzynarodowych standardów MSR/MSSF	199

Edward Wiszniowski , Dylematy postrzegania wartości niematerialnych i prawnych.....	209
Marzena Wrona , Koszty prac badawczych i rozwojowych w świetle polskiego prawa bilansowego, MSR/MSSF oraz prawa podatkowego – analiza porównawcza	226
Joanna Zuchewicz , Ujemna wartość firmy w regulacjach polskich i międzynarodowych.....	236
Katarzyna Żuk , Ujęcie księgowe nakładów na witrynę internetową dotyczącą e-usług	245
Irina A. Lukyanova, Tatiana A. Verezubova , Problemy wyceny własności intelektualnej jako składnika wartości niematerialnych i prawnych	264

Summaries

Melania Bąk , Intangible assets in accounting policy of an enterprise.....	21
Olga Budzińska , Appraisal and valuation of research and development works according to Polish and international accounting standards	31
Halina Buk , Creation of brand value in the process of commercial companies' merger	41
Jolanta Chluska , Intangible assets in Polish and Russian accounting.....	50
Małgorzata Ciecziura, Hanna Czaja-Cieszyńska , Calculation of goodwill in terms of Polish and international regulations of accountancy – analysis of accepted solutions.....	61
Przemysław Czajor , Greenhouse gases emission rights in the light of domestic and international accounting regulations	71
Beata Dratwińska-Kania , Costs of developmental works – the bookkeeping and financial reporting depiction	81
Waldemar Gos, Stanisław Hońko , Know-how as an asset.....	96
Maciej Frendzel , Recognition of internally generated intangible resources in value of other assets – questionable issues	109
Łukasz Furman , Trademark in the light of balance sheet law and tax law ...	118
Małgorzata Kamieniecka , Property rights from certificates of origins from renewable energy — investments, intangible assets or goods for sale?	132
Joanna Koczar , Russian balance law and recognition, measurement and valuation of intangible assets.....	147
Dorota Anna Mikulska , Right of perpetual use of land in books of accounts – regulations of Polish balance sheet law	156
Alicja Mazur , Fair value measurement of intangible assets acquired in the merger of economic entities.....	165
Anna Mazurczak, Paweł Zieniuk , Valuation and presentation of trademarks in financial statements	175

Aleksandra Łakomiak , Measurement of technological intangible assets.....	188
Adrian Ryba , Measurement and recording of intangible fixed assets in accordance with International Accounting Standards	198
Kazimierz Sawicki , Essence and scope of intangible assets according to regulations concerning bookkeeping and taxes, and international standards IAS/IFRS	208
Edward Wiszniowski , Dilemmas regarding the perception of intangible assets.....	225
Marzena Wrona , Costs of research and development works in the light of Polish balance sheet law, IAS/IFRS and tax law — comparative analysis	235
Joanna Zuchewicz , Negative value of a company in Polish and international regulations	244
Katarzyna Żuk , Accounting for investments in the web site for e-services ..	263
Irina A. Lukyanova, Tatiana A. Verezubova , Problems of valuation of intellectual property as a component of intangible assets	277

Przemysław Czajor

Uniwersytet Łódzki

PRAWA DO EMISJI GAZÓW CIEPLARNIANYCH W ŚWIELE KRAJOWYCH ORAZ MIĘDZYNARODOWYCH REGULACJI RACHUNKOWOŚCI

Streszczenie: Artykuł ten został poświęcony przedstawieniu problemów związanych z księgowym ujęciem i wyceną praw do emisji zanieczyszczeń. Odniesiono się w nim przede wszystkim do jednej strony zagadnienia – aktywów powstających w momencie otrzymania bądź nabycia praw do emisji. Prawa do emisji, zgodnie z obowiązującymi regulacjami rachunkowości w Polsce i na świecie, należy uznawać za składniki wartości niematerialnych i prawnych. Brakuje natomiast jednoznacznego określenia zasad wyceny tych składników aktywów. W artykule zaprezentowano rozwiązania, jakie obowiązywały na arenie międzynarodowej oraz propozycje nowych rozwiązań. W dalszej części scharakteryzowano i oceniono rozwiązanie, jakie opracowano w Polsce na potrzeby księgowego ujęcia praw do emisji zanieczyszczeń.

Słowa kluczowe: wartości niematerialne, prawa do emisji.

1. Wstęp

Globalne ocieplenie stanowi temat wielu dyskusji politycznych. Proekologiczne nastawienie wielu rządów doprowadziło do podpisania i ratyfikacji przez wiele państw Protokołu z Kioto z dnia 11 grudnia 1997 r., który zobowiązuje poszczególne kraje do redukcji emisji gazów cieplarnianych. Szczególnie aktywne działania w tym obszarze podejmuje Unia Europejska. W celu zmniejszenia negatywnego wpływu działalności przemysłowej na środowisko został opracowany plan redukcji szkodliwych gazów cieplarnianych, jakie powstają w trakcie produkcji. Polska, jako członek UE, również została objęta systemem limitowania uprawnień do emisji gazów.

System limitowania uprawnień do emisji gazów stanowi źródło problemów przedsiębiorstw emitujących zanieczyszczenia w dwóch obszarach. Po pierwsze, przyznawane limity niekoniecznie są wystarczające w odniesieniu do rozmiarów produkcji (a tym samym do rozmiarów emisji) poszczególnych przedsiębiorstw. Brakujące uprawnienia muszą zatem zostać nabyte przez takie przedsiębiorstwa, co w rezultacie może znacznie podnieść poziom ponoszonych przez nie kosztów. Po

drugie, otrzymywane bądź nabywane uprawnienia powinny zostać ujęte w księgach rachunkowych przedsiębiorstw, a następnie odpowiednio wykazane w sprawozdaniu finansowym. Jednocześnie nie zostało dotychczas wypracowane jednolite, powszechnie akceptowane rozwiązanie rachunkowego ujęcia praw do emisji zanieczyszczeń.

Celem tego artykułu jest przedstawienie problemów (oraz prób ich rozwiązania) związanych z księgowym ujęciem i wyceną praw do emisji zanieczyszczeń. Ani na arenie międzynarodowej, ani w Polsce nie opracowano bowiem dotychczas rozwiązania, które z jednej strony byłoby wewnętrznie spójne (czyli nie powodowałoby rozbieżności w sprawozdawczości finansowej), a z drugiej – byłoby zgodne z pozostałymi obowiązującymi regulacjami rachunkowości (np. MSR/MSSF bądź Ustawą o rachunkowości). Artykuł ten odnosi się przede wszystkim do jednej strony zagadnienia – aktywów powstających w momencie otrzymania bądź nabycia praw do emisji. Zobowiązania jednostek z tytułu emisji zanieczyszczeń zostaną wskazane jedynie w odniesieniu do porównania skutków ich wyceny bilansowej ze skutkami wyceny praw stanowiących przedmiot artykułu.

W pierwszej części artykułu zostaną przedstawione ogólne ramy funkcjonowania systemu przyznawania uprawnień do emisji gazów cieplarnianych, jaki został wprowadzony w Polsce na tle regulacji UE. W dalszej części zostaną zaprezentowane rozwiązania, jakie są proponowane na arenie międzynarodowej. Następnie zostaną wskazane i ocenione rozwiązania, jakie przyjęto w Polsce na potrzeby księgowego ujęcia tych rozwiązań, na tle rozwiązań stosowanych w innych krajach.

Szczególna uwaga zostanie skierowana na prace IASB, który już w 2003 r. opublikował interpretację IFRIC 3 odnoszącą się do tematu będącego przedmiotem rozważań w niniejszym artykule. Interpretacja ta została jednak uchylona w rezultacie krytyki rozwiązań w niej zaproponowanych, a obecnie trwają prace (prowadzone wspólnie przez IASB i FASB) nad nowym kompleksowym rozwiązaniem.

2. Funkcjonowanie systemu przyznawania uprawnień do emisji zanieczyszczeń

Unia Europejska, dążąc do ograniczenia zanieczyszczenia środowiska i przeciwdziałania efektowi cieplarnianemu, ratyfikowała w dniu 4 listopada 2004 r. Protokół z Kioto (uchwalony w grudniu 1997 r. na konferencji państw sygnatariuszy Ramowej Konwencji o Zmianie Klimatu przyjętej w 1996 r. przez ONZ). Na mocy postanowień Protokołu kraje, które go podpisały (w tym Polska), są zobowiązane do redukcji emisji zanieczyszczeń powodujących efekt cieplarniany. Szczegółowe limity emisji zanieczyszczeń dla poszczególnych krajów Unii Europejskiej zostały określone przez Komisję Europejską w planie rozdziału uprawnień na lata 2005–2007, a następnie w planie rozdziału uprawnień na lata 2008–2012. W przypadku przekroczenia dozwolonej emisji (której wielkość podlega weryfikacji przez uprawnionych

audytorów) przedsiębiorstwa muszą dokupić¹ brakującą liczbę praw na wolnym rynku lub zapłacić wysoką karę².

Jeśli przedsiębiorstwo przewiduje, że emisja będzie niższa (np. ze względu na zmniejszoną produkcję lub wprowadzone modernizacje proekologiczne), może sprzedać nadwyżkę praw (przedsiębiorstwo może sprzedać wszystkie posiadane przez siebie uprawnienia do emisji, jednak na koniec okresu będzie zobowiązane do zakupu odpowiedniej ilości uprawnień na rynku). Uprawnienia do emisji, których przedsiębiorstwo nie wykorzysta w danym roku, podlegają umorzeniu, o ile przedsiębiorstwo nie uzyska zgody na ich wykorzystanie w kolejnych latach. Należy podkreślić, że Unia Europejska zamierza zrezygnować z przyznawania uprawnień do emisji po 2012 r. (czyli po zakończeniu tzw. drugiego okresu rozliczeniowego). Oznacza to, iż elektrownie (podobnie jak inni emitenci zanieczyszczeń) zostaną zobligowane do zakupu uprawnień na rynku. Spowoduje to wzrost kosztów wytwarzania producentów, którzy emitują szkodliwe gazy – przede wszystkim CO₂, ale również tlenki azotu (NO_x), tlenki siarki (SO_x) i metan. Analitycy Komisji Europejskiej uważają, że cena pozwolenia za emisję jednej tony CO₂ po 2012 r. wyniesie 39 euro [Ekonomika produkcji energii... 2008].

3. Interpretacja IFRIC 3 i jej wycofanie

Interpretacja IFRIC 3 *Emission Rights* została opublikowana w grudniu 2004 r. i była zorientowana przede wszystkim na system przyznawania uprawnień do emisji oparty na tzw. modelu *cap-and-trade*³ (ograniczaj i handluj). Zgodnie z tą interpretacją

¹ W wyjątkowych sytuacjach przedsiębiorstwa mogą wystąpić o przydział dodatkowych uprawnień lub o możliwość wykorzystania uprawnień przyznanych na lata kolejne [Ustawa z dnia 22 grudnia 2004..., art. 37, p. 1].

² Kara za brak 1 uprawnienia (czyli za emisję 1 tony CO₂ niepokrytą przyznanymi prawami) dla okresu rozliczeniowego 2005–2007 została ustalona na poziomie 40 euro, a dla okresu rozliczeniowego 2008–2012 na poziomie 100 euro [Ustawa z dnia 22 grudnia 2004... art. 50, p. 4].

³ Model *cap-and-trade* opiera się na założeniu, że rząd (bądź inna instytucja) przekazuje określoną ilość uprawnień do emisji jednostkom posiadającym instalacje emitujące zanieczyszczenia. Uprawnienia te mogą być przyznawane za darmo bądź za określoną (zazwyczaj niewielką) opłatą. Jednostki mają natomiast prawo obrotu tymi uprawnieniami, a tym samym zakłada się, iż istnieje aktywny rynek dla praw do emisji. Na koniec okresu rozliczeniowego jednostki emitujące zanieczyszczenia są natomiast zobowiązane do dostarczenia właściwym instytucjom uprawnień do emisji w ilości odpowiadającej rzeczywistej wielkości zanieczyszczeń. Model *cap-and-trade* jest jednym z najczęściej stosowanych systemów obrotu prawami do emisji. Drugim, mniej popularnym modelem, na którym mogą być oparte systemy obrotu uprawnieniami do emisji, jest tzw. model *baseline-and-credit*. W tym rozwiązaniu obrót uprawnieniami (określonymi jako „kredyty”) może nastąpić dopiero po zakończeniu okresu rozliczeniowego. Na początek okresu rząd (bądź inna instytucja) określa dla poszczególnych jednostek emitujących zanieczyszczenia limit dozwolonej emisji (tzw. *baseline*). Po zakończeniu okresu rozliczeniowego jednostki, których emisja była na poziomie niższym niż przyznany limit, otrzymują „kredyty” (*credit*) w wysokości różnicy między rzeczywistą a dozwoloną ilością emisji. „Kredyty” te mogą być przez jednostkę sprzedane bądź zatrzymane w celu wykorzystania w okresach następnym (o ile

prawa do emisji stanowią wartości niematerialne, które powinny być rozpoznane zgodnie z MSR 38 „Wartości niematerialne”. Jeżeli jednostki otrzymują uprawnienia do emisji za darmo bądź za opłatą niższą od wartości godziwej tych uprawnień, to powinny być stosowane również regulacje MSR 20 „Dotacje rządowe oraz ujawnianie informacji na temat pomocy rządowej”. Natomiast w odniesieniu do zobowiązania do rozliczenia się z emisji przez jednostki emitujące zanieczyszczenia IFRIC 3 wskazywał na zasadność zastosowania MSR 37 „Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe”.

Uprawnienia do emisji, które zostały nabyte przez jednostki w obrocie wtórnym (niezależnie od celu ich wykorzystania – rozliczenie się z obowiązku bądź sprzedaż) również powinny być wykazywane jako wartości niematerialne, nawet gdy jednostka nabywająca te prawa nie jest jednostką emitującą zanieczyszczenia (czyli nabyła takie prawa wyłącznie w celu wygenerowania korzyści z tytułu zmiany cen). Niemniej jednak uprawnienia do emisji, które jednostka otrzymała za darmo lub za opłatą niższą od ich wartości godziwej, powinny być, zgodnie z IFRIC 3, ujmowane początkowo według wartości godziwej.

Interpretacja IFRIC 3 stała się przedmiotem obrad EFRAG w celu podjęcia decyzji o jej implementacji do systemu prawnego Unii Europejskiej. Problematyka księgowego ujęcia praw do emisji i ich wykazywania w sprawozdaniu finansowym była szczególnie istotna dla Unii Europejskiej ze względu na rozpoczynający się w 2005 r. wspólnotowy system handlu uprawnieniami do emisji (EU ETS – ang. *European Union Emission Trading Scheme*). Również dla IASB istotne znaczenie miało przyjęcie tej interpretacji na potrzeby największego na świecie systemu handlu uprawnieniami do emisji, obejmującego większość Europy.

EFRAG wydał jednak w maju 2005 r. rekomendację zalecającą odrzucenie IFRIC 3. Interpretacja ta nie została jednoznacznie skrytykowana, jednak uznano, iż możliwe negatywne skutki przeważają nad korzyściami z wdrożenia IFRIC 3, a tym samym nie powinna być ona przyjęta przez Komisję Europejską [*Endorsement Letter... 2005*]. Główną przyczyną takiego stanowiska było możliwa rozbieżność w sprawozdaniach finansowych jednostek wykazujących aktywa oraz zobowiązania z tytułu emisji zanieczyszczeń. Jeżeli bowiem jednostka wybrałaby dozwolony w IFRIC 3 model kosztu, to wykazywałaby uprawnienia do emisji według ceny ich nabycia, natomiast zobowiązania do rozliczenia się z faktycznej emisji byłyby ujmowane w wysokości kwoty wymagającej uregulowania, a tym samym wielkości te mogłyby się różnić. Z kolei w sytuacji, gdy jednostka wybrałaby model wartości

---

istnieje prawna możliwość przenoszenia uprawnień na kolejne okresy). Natomiast jednostki, których emisja przekroczyła dozwolony limit, są zobowiązane do dostarczenia „kredytów” na poziomie równym przekroczeniu limitu. Okres, w ciągu którego jednostki muszą się rozliczyć z nadmiernej emisji, jest zazwyczaj krótki, a tym samym okres, w którym możliwy jest obrót „kredytami”, jest ograniczony w przypadku modelu *baseline-and-credit* w porównaniu z modelem *cap-and-trade*. Szerzej na temat funkcjonowania różnych systemów obrotu prawami do emisji: [Buckley, Muller, Mestelman 2003; Fischer 2003; Starbatty 2010; *Tradeable Permits* 2004].

godziwej, wówczas rozbieżności powstawałyby w odniesieniu do ujmowania niezrealizowanych zysków i strat. Niezrealizowane zyski/straty z tytułu zobowiązań byłyby bowiem ujmowane wynikowo, podczas gdy te, które dotyczyłyby aktywów, podlegałyby ujęciu kapitałowemu.

W następstwie odrzucenia IFRIC 3 przez EFRAG, IASB podjął decyzję (w czerwcu 2005 r.) o wycofaniu IFRIC 3. Niemniej jednak zdecydowano, iż będą prowadzone działania w celu opracowania nowego rozwiązania tego problemu. Z perspektywy rozwoju regulacji nad rachunkowym ujęciem aktywów i zobowiązań wynikających z systemów przyznawania i obrotu prawami do emisji zanieczyszczeń kluczowa była decyzja IASB, podjęta na posiedzeniu 12 grudnia 2007 r. Wtedy bowiem oficjalnie postanowiono reaktywować prace we wspomnianym powyżej zakresie tematycznym, który został określony jako *Emission Trading Schemes*. Prace te są prowadzone przez IASB w kooperacji z amerykańską FASB.

4. Propozycja nowego standardu

Podejmując się opracowania kompleksowego rozwiązania, IASB i FASB zdecydowały się na odniesienie do dwóch możliwych form funkcjonowania systemu przyznawania uprawnień do emisji: modelu *cap-and-trade* oraz modelu *baseline-and-credit*, a tym samym na rozszerzenie pierwotnego zakresu IFRIC 3. Podstawowa uwaga IASB skierowana jest jednak na rozwiązania możliwe do zastosowania w ramach modelu *cap-and-trade*, czyli modelu obowiązującego w Unii Europejskiej, natomiast FASB – na rozwiązania stosowane w amerykańskich systemach stanowych.

Szczególnie intensywnie przebiegały prace w 2010 r., kiedy odbyły się cztery spotkania IASB (w tym dwa wspólnie z FASB). Z perspektywy niniejszego artykułu warto wskazać, że odnośnie do wyceny uprawnień⁴ do emisji rozważane są dwie możliwości⁵.

Pierwszą (rekomendowaną przez zespół pracujący nad zagadnieniem) jest wycena takich aktywów według wartości godziwej, zarówno w momencie początkowego ujęcia, jak i wyceny dokonywanej po początkowym ujęciu.

---

⁴ W związku z zastrzeżeniami dotyczącymi IFRIC 3 obecnie istotna część prac jest poświęcona zagadnieniu wyceny zobowiązań przez jednostki emitujące zanieczyszczenia. Dlatego rozważana jest m.in. możliwość kompensowania aktywów z tytułu uprawnień do emisji z zobowiązaniami wynikającymi z rzeczywistej emisji.

⁵ Warto zaakcentować, że na spotkaniu IASB/FASB w październiku 2010 r. rozważano jeszcze trzecią opcję wyceny następującej po początkowym ujęciu, opartą na cenie zapłaconej przez jednostkę w momencie nabycia uprawnień oraz przeszacowań rezygnacji w okresach późniejszych (jednakże z przeprowadzeniem testów na utratę wartości). Rozwiązanie to zostało jednak wstępnie odrzucone, a dalsze prace postanowiono kontynuować dla rozwiązań, w których ujęcie początkowe jest dokonywane według wartości godziwej [*Staff Paper 5A 2010*].

Drugą rozważaną możliwością jest tzw. podejście oparte na zamierzonym wykorzystaniu (ang. *intended use approach*), określaną również jako tzw. podejście biznesowe (ang. *business approach*). Według modelu *intended use approach* jednostka jest zobowiązana do określenia, w jaki sposób zamierza wykorzystać nabyte uprawnienia. Na tej podstawie prawa do emisji mogą zostać zaklasyfikowane jako:

- przeznaczone do wykorzystania (czyli nie do sprzedaży), które powinny być ujęte początkowo według wartości godziwej i nie podlegać przeszacowaniu w następnych okresach,
- przeznaczone do obrotu (na rynku), które podlegają wycenie według wartości godziwej, zarówno początkowo, jak i w okresach kolejnych.

Uwzględniając wady i zalety poszczególnych rozwiązań, rekomendowany został model wyceny według wartości godziwej, a rozwiązanie takie zostało wstępnie przyjęte przez IASB i FASB [*Staff Paper 7B*, 2010].

5. Rozwiązanie przyjęte w Polsce

Uchylenie interpretacji IFRIC 3 oraz brak innych szczegółowych regulacji rachunkowości w tym zakresie doprowadził do sytuacji, w której polskie przedsiębiorstwa objęte systemem rozliczania się z przyznanymi uprawnieniami do emisji zanieczyszczeń nie miały punktu odniesienia, który wskazywałby na sposób księgowego ujęcia tych uprawnień. W praktyce stosowane były rozwiązania, które w większości i tak były oparte na IFRIC 3. Należy bowiem podkreślić, iż wycofanie IFRIC 3 nie oznaczało, że interpretacja ta była błędna, a jedynie że mogła powodować powstawanie rozbieżności w sprawozdawczości finansowej jednostek. W obliczu takich okoliczności prace nad opracowaniem wytycznych w rozważanym temacie podjął Komitet Standardów Rachunkowości (zwany dalej KSR), który w rezultacie opracował stanowisko w sprawie księgowego ujęcia praw (uprawnień) do emisji zanieczyszczeń do powietrza (zwane dalej Stanowiskiem KSR). W opracowaniu tym wyróżniono dwie grupy jednostek, dla których opracowano odmienne zalecenia.

Pierwszą grupę stanowią tzw. instalatorzy, czyli jednostki posiadające instalacje emitujące zanieczyszczenia do powietrza. Jednostki takie otrzymują prawa do emisji zgodnie z Krajowym Planem Rozdziału Uprawnień, a następnie, na podstawie audytowanego raportu rocznego dotyczącego rzeczywistej emisji, rozliczają się z otrzymanych uprawnień (ewentualnie dokupując wcześniej brakujące uprawnienia lub płacąc kary umowne z tytułu przekroczenia emisji).

Drugą grupę jednostek stanowią pozostałe jednostki (inne niż „instalatorzy”), określone przez KSR jako „pośrednicy”. Jednostki takie mogą bowiem nabywać prawa do emisji celem ich późniejszej odsprzedaży „instalatorom”, których emisja przekroczyła poziom określony przyznanymi im uprawnieniami.

Podstawowe zasady ujmowania, wyceny i prezentacji praw do emisji dla wymienionych powyżej dwóch grup jednostek zostały przedstawione w tab. 1.

Tabela 1. Stanowisko KSR a rodzaj jednostek posiadających uprawnienia do emisji zanieczyszczeń

Zagadnienie	Jednostki posiadające instalacje	Pozostałe jednostki
Prawa do emisji jako składnik aktywów	Wartości niematerialne i prawne	Inwestycje w wartości niematerialne i prawne
Wycena początkowa	Otrzymane za opłatą – cena nabycia Otrzymane bezpłatnie – na podstawie jednostkowej ceny sprzedaży jednostkowej ceny sprzedaży przyznanego prawa do emisji oraz liczby praw do emisji przyznanych na te lata. (W przypadku, gdy jednostkowa cena sprzedaży prawa do emisji nie może zostać wiarygodnie ustalona ze względu na niską wiarygodność rynku, to cenę nabycia praw do emisji ustala się na podstawie jednostkowej stawki opłaty, obowiązującej dla pierwszego roku okresu rozliczeniowego.) Nabyte na rynku – cena nabycia	Cena nabycia
Wycena na dzień bilansowy	Prawa do emisji, które nie zostały wykorzystane (sprzedane) i mogą zostać przeniesione na kolejny okres rozliczeniowy – cena nabycia pomniejszona o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości. Prawa do emisji, które nie zostały wykorzystane (sprzedane) i nie mogą zostać przeniesione – wartość równa zero (utrata wartości)	Niższa wartość ceny nabycia lub ceny (wartości) rynkowej – zalecane Cena (wartość) rynkowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Stanowisko Komitetu Standardów...* 2006].

Należy zwrócić uwagę, iż dokonując klasyfikacji aktywów, KSR uzależnił ją od rodzaju jednostek. Tym samym jednostki, które posiadają instalacje wytwórcze emitujące szkodliwe pyły i gazy, powinny wykazywać uprawnienia do emisji zanieczyszczeń jako wartości niematerialne i prawne, niezależnie od tego, czy zamierzają dane uprawnienia wykorzystać, czy też odsprzedać na rynku. Zatem „instalatorzy”, nawet jeżeli kupią prawa do emisji na wolnym rynku, licząc na wzrost ich cen rynkowych i późniejszą zyskową odsprzedaż, powinni wykazywać takie prawa jako wartości niematerialne i prawne⁶. Nadrzędny stał się zatem charakter tych uprawnień z punktu widzenia podstawowej działalności jednostki oraz podstawowego przeznaczenia uprawnień do emisji. Niemniej jednak warto podkreślić, że KSR nie zajmuje tak jednoznacznego stanowiska w przypadku nabycia takich praw przez jednostki, które nie posiadają instalacji emitujących zanieczyszczenia. Zasady ujmowania i wyceny praw do emisji przedstawione w Stanowisku KSR wskazują bowiem na możliwość ich ujęcia przez „pośredników” jako długoterminowych inwestycji w wartości niematerialne i prawne bądź inwestycji krótkoterminowych. Rozwią-

⁶Należy jednocześnie zaakcentować, że stanowisko KSR nie wskazuje metody wyceny rozchodu praw do emisji (w przypadku gdy posiada instalację kupuje dodatkowe na rynku do uprawnień na rynku). Możliwe jest zatem zastosowanie każdej zasady dozwolonej w ustawie o rachunkowości, chociaż uzasadnione jest zastosowanie metody LIFO, na co uwagę zwrócił R. Ignatowski [2006, s. 8].

zaniem zalecanym jest traktowanie praw do emisji nabytych przez „pośredników” jako inwestycji krótkoterminowych oraz ich wycena według niższej wartości ceny nabycia lub ceny rynkowej. Jednakże wycena takich praw według ceny rynkowej jest również możliwa (choć nie jest zalecana) poprzez odniesienie do art. 28 ust. 1, § 5 Ustawy o rachunkowości [Ustawa z dnia 29 września 1994...].

Stanowisko KSR wprowadza zatem swoiste ograniczenie dla jednostek posiadających instalacje. Niezależnie bowiem od przeznaczenia otrzymanych bądź kupionych przez nie uprawnień do emisji, uprawnienia te nie mogą być uznane za inwestycje. Rozwiązanie takie nie jest zgodne z ustawą o rachunkowości, która umożliwia przeznaczenie na inwestycje zarówno środków trwałych, jak i wartości niematerialnych oraz prawnych. Zgodnie ze stanowiskiem KSR informacja o przeznaczeniu uprawnień do emisji zostaje ujawniona jedynie w informacji dodatkowej. Ograniczenie to można wyjaśnić próbą uniknięcia ewentualnych problemów, jakie mogłyby wynikać w sytuacji, kiedy jednostka nabyłaby uprawnienia z zamiarem ich sprzedaży, a następnie wykorzystała je w celu rozliczenia się z emisji. Jeżeli takie uprawnienia byłyby wcześniej zaklasyfikowane jako inwestycje, musiałyby ulec przekwalifikowaniu, co stanowiłoby dodatkowe problemy księgowe.

Należy również zwrócić uwagę, iż Stanowisko KSR pomija sytuację, w której jednostka posiadająca instalacje emitujące zanieczyszczenia prowadziłaby jednocześnie działalność w zakresie obrotu prawami do emisji. Wydaje się, że w takim przypadku należałoby dokonać wydzielenia takiej działalności, aczkolwiek takie rozwiązanie musiałoby zostać wprowadzone na mocy odrębnych regulacji (tak jak w przypadku rozdzielenia działalności w zakresie wytwarzania, dystrybucji i obrotu energią elektryczną). Należy jednak stwierdzić, że uwzględniając rozwiązania zawarte w Ustawie o rachunkowości, Stanowisko KSR zapewnia spójne ujęcia skutków wyceny praw do emisji oraz zobowiązań z tytułu rzeczywistej emisji zanieczyszczeń.

6. Podsumowanie

Wdrożenie systemu handlu uprawnieniami do emisji okazało się problemem nie tylko z punktu widzenia wzrostu obciążeń ponoszonych przez jednostki emitujące zanieczyszczenia, ale także z punktu widzenia ewidencji księgowej oraz sprawozdawczości finansowej. Prace prowadzone przez IASB i FASB pozwalają mieć nadzieję, że zostanie opublikowana kompleksowa interpretacja (a być może standard), która wskaże rozwiązania wewnętrznie spójne oraz zgodne z pozostałymi MSR/MSSF. Jednostki stosujące wyłącznie polskie regulacje rachunkowości powinny „wspierać się” Stanowiskiem KSR, które jest wewnętrznie spójne i co do zasady zgodne z ustawą o rachunkowości. Brak rozbieżności pomiędzy ujmowaniem skutków wyceny aktywów oraz zobowiązań związanych z emisją zanieczyszczeń jest w dużej mierze „zasługą” właśnie polskiej ustawy o rachunkowości. Obowiązujące zasady wyceny

wartości niematerialnych i prawnych oraz rezerw na zobowiązania umożliwiają bowiem spójne (w tym przypadku wynikowe) ujmowanie skutków ich wyceny.

Warto podkreślić, że niezależnie od źródła regulacji (krajowe czy międzynarodowe), prawa do emisji zanieczyszczeń są uznawane za wartości niematerialne i prawne. Wynika to z tego, iż prawa takie wypełniają obowiązujące definicje wartości niematerialnych (i prawnych). Nie spełniają natomiast definicji aktywów finansowych (co uzasadnia ich ujmowanie jako składników inwestycji w wartości niematerialne i prawne przez jednostki niebędące emitentami zanieczyszczeń). Prawo do emisji nie jest bowiem ani instrumentem kapitałowym, ani umownym prawem do otrzymania (lub wymiany na korzystnych warunkach) środków pieniężnych bądź innych aktywów finansowych. Nie stanowi również instrumentu pochodnego ani nie wynika z umów na kupno-sprzedaż niefinansowych składników aktywów. Instrumenty pochodne stanowią natomiast kontrakty terminowe na prawa do emisji, którymi obrót jest możliwy np. na giełdach energii (m.in. w Polsce, chociaż obrót instrumentami pochodnymi na prawa do emisji niemalże nie istnieje). Rozwiązania w zakresie zasad rachunkowości instrumentów pochodnych istnieją natomiast w obszarze zarówno MSR/MSSF, jak i regulacji polskich.

Literatura

- Buckley N.J., Muller R.A., Mestelman S., *Cap-and-Trade versus Baseline-and-Credit Emission Trading Plans: Experimental Evidence Under Variable Output Capacity*, McMaster Experimental Economics Laboratory Publications, McMaster University, 2004.
- Ekonomika produkcji energii elektrycznej*, Ernst & Young, 2008.
- Endorsement Letter on: Adoption of IFRIC 3 Emission Rights*, EFRAG, 6.05.2005.
- Fischer C., *Combining rate-based and cap-and-trade emissions policies*, „Climate Policy” 2003, Vol. 3, Suppl. 2, s. 89–103.
- Ignatowski R., *Księgowe ujęcie praw do emisji gazów cieplarnianych w Polsce*, „Rachunkowość” 2006, nr 1, SKwP, Warszawa 2006, s. 2–9.
- Staff Paper (Project: Emission Trading Schemes)*, IASB Agenda Reference 5A, 2010; IASB/FASB Joint Board Meeting, IASB, 20 October 2010.
- Staff Paper (Project: Emission Trading Schemes)*, IASB Agenda Reference 7B, 2010; IASB/FASB Joint Board Meeting, IASB, 17–18 November 2010.
- Stanowisko Komitetu Standardów Rachunkowości w sprawie księgowego ujęcia praw (uprawnień) do emisji zanieczyszczeń do powietrza*, Załącznik do uchwały nr 6/05 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 28 listopada 2005 r.
- Starbatty N., *Research Paper: Emission Trading Schemes*, IASB Meeting – week beginning 17. May 2010, Agenda Paper 10A, IASB, 2010.
- Tradeable Permits: Policy Evaluation, Design and Reform*, OECD, 2004.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU 2009 nr 152, poz. 1223 ze zm.
- Ustawa z dnia 22 grudnia 2004 r. o handlu uprawnieniami do emisji do powietrza gazów cieplarnianych i innych substancji, DzU 2004 nr 281, poz. 2784 z późn. zm.

GREENHOUSE GASES EMISSION RIGHTS IN THE LIGHT OF DOMESTIC AND INTERNATIONAL ACCOUNTING REGULATIONS

Summary: This article outlines the problems arising with the recognition and measurement of emission rights (allowances to emit pollution). The article focuses mainly on one of the issues, that is assets resulting from the emission trading scheme. Emission rights, in accordance with the accounting regulations in Poland and worldwide, should be considered as components of intangible assets. However, there is a problem how such assets should be recognised and measured both initially, as well as at subsequent periods. There is presented a solution which existed in the area of IAS/IFRS and then — proposals for new, complex guidance which is under preparation by IASB and FASB (jointly). In the next part of the article, there is summarised and evaluated the solution that was worked out in Poland (by Polish Accounting Standards Committee) due to accounting for the recognition and measurement of emission rights.